

УДК 37.014

ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ: НОВИЙ РІВЕНЬ ІНКОРПОРАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ РЕСУРСІВ

Віль Бакіров

доктор соціологічних наук, професор,
академік НАН України, академік НАПН
України, ректор Харківського національного
університету ім. В. Н. Каразіна, голова Ради
ректорів Харківської області

Людмила Белова

доктор соціологічних наук, професор,
директор Харківського регіонального
інституту державного управління
Національної академії державного
управління при Президентові України,
президент Харківського університетського
консорціуму

© Бакіров В., Белова Л., 2016

Ключові слова: університетський консорціум, вища освіта, якість освіти, регіональна політика розвитку вищих навчальних закладів, об'єднання зусиль у галузі підготовки висококваліфікованих кадрів.

Розглянуто практику створення і функціонування Харківського університетського консорціуму, показано переваги системної інкорпорації ресурсів вишів окремо взятого регіону в реалізації положень нової редакції Закону України «Про вищу освіту», окреслено перспективні напрями діяльності такого об'єднання в контексті забезпечення якості вищої освіти.

Постановка проблеми. Реформа української вищої освіти, що отримала додатковий поштовх з ухваленням і впровадженням у діяльність вітчизняних вишів положень нового Закону України «Про вищу освіту», значно розширює університетську автономію, надає нові можливості самостійно визначати зміст, форму, методи навчального процесу, організації науково-дослідної роботи, вирішення фінансових питань тощо. Водночас є очевидним, що масштаб і складність завдань з імплементації нової законодавчої бази у сфері вищої освіти є такі, що їх важко розв'язувати поодиночі, не враховуючи досвід, можливості, інтелектуальний і кадровий потенціал провідних навчальних закладів як України, так і окремо взятого регіону. На Харківщині історично склався один із найпотужніших регіональних комплексів вищої освіти, до якого входять провідні вищі навчальні заклади, що посідають високі позиції у міжнародних і національних університетських рейтингах, розвивають практично весь спектр сучасної підготовки фахівців і наукових досліджень. Рада ректорів Харківської області виконує важливі функції щодо обговорення стратегічних і оперативних питань розвитку вищої освіти, здійснення комунікацій з орга-

нами державної влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, розробки пропозицій з питань запровадження у вітчизняну практику кращих зразків з підготовки висококваліфікованих кадрів. Заразом нова ситуація потребує пошуку нового формату взаємодії в освітньому середовищі, який дозволяв би вийти на більш інтенсивний її рівень, перейти до системної, програмно-цільової інтеграції спільних зусиль провідних навчальних закладів. Ідею пошуку подальшої організаційної інтеграції вищих навчальних закладів регіону підказав голова Харківської обласної державної адміністрації І.Л. Райнін, який звернув увагу на необхідність більш мобільного об'єднання університетів у проведенні наукових досліджень, технологічних розробок та інновацій, удосконалення і підвищення якості підготовки фахівців з вищою освітою, розробки спільних освітнянських програм, розвитку спільної науково-освітнянської інфраструктури, реалізації інноваційних проектів, підвищення конкурентоспроможності в національному та міжнародному масштабах.

Останні дослідження і публікації. Питання розвитку вищої освіти України та загальнотеоретичні підходи до побудови системи її інституціонального забезпечення актуалізуються сьогодні у працях В. Васильєвої, О. Величко, Л. Гриневич, Л. Даниленко, М. Дарманського, С. Квіта, Л. Колесникова, В. Кременя, В. Лугового, Т. Лукіної, Г. Мартинова, С. Ніколаєнка та ін.

Формулювання мети дослідження. Висвітлити практику створення і функціонування Харківського університетського консорціуму, показати переваги системної інкорпорації ресурсів вищів окремо взятого регіону в реалізації положень нової редакції Закону України «Про вищу освіту», окреслити перспективні напрями діяльності такого об'єднання в контексті забезпечення якості вищої освіти.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. У своєму вступному слові на прес-конференції, яка відбулась 14 січня 2016 року, Президент України П.О. По-

рошенко відзначив: «У січні п'ятнадцятого року на порядку денному стояло питання вижити. В січні шістнадцятого стоїть питання – як країні стати успішною. Думаю, що кожен відчуває різницю. 2016-й рік – це рік 25-річчя відновлення нашої Незалежності. Це вік, в якому людина стає зрілою, доволі досвідченою, вік, в якому людина здатна вирішувати всі життєві проблеми» [1]. Саме ці слова можуть стати підтвердженням доцільності тих задумів, які були реалізовані в системі вищої освіти Харківського регіону. Освітняни області не хотіли чекати позитивних перетворень з центру, а вирішили самостійно об'єднати зусилля задля вирішення нагальних потреб галузі та регіону. На порядку денному постало питання створення координуючого центру, який би сприяв розвитку освіти, науки і практики публічного управління. Так, 24 липня 2015 року у стінах Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» на засіданні Ради ректорів вищих навчальних закладів Харківської області було створено Харківський університетський консорціум (далі – Консорціум) шляхом підписання керівниками вищів відповідної угоди та затвердження регламенту його діяльності. Основною метою діяльності Консорціуму було визначено співробітництво, поєднання інформаційних, кадрових та фінансових ресурсів для досягнення науково обґрунтованого соціального ефекту у сфері академічної мобільності, наукових досліджень, технологічних розробок і інновацій, удосконалення і підвищення якості та ін. [2]. Таку мету підтримав 31 вищий навчальний заклад Харківського регіону: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», Національний фармацевтичний університет, Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця, Харківський національний університет радіоелектроніки, Харківський національний

медичний університет, Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова, Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди та багато інших. Це вищі, які мають світове ім'я, а їх наукові та технічні розробки користуються попитом у всьому світі.

Презентація Харківського університетського консорціуму відбулась 27 вересня 2015 року у центрі Харкова, поряд з історичною будівлею Харківського імператорського університету. Консорціум розпочав свою діяльність мистецькою акцією – виступом студентського симфонічного оркестру та солістів Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського. Так була започаткована нова традиція проведення концертів класичної музики для студентів Харківщини.

Вибудовуючи методологічні засади організації роботи Консорціуму, освітяни Харківщини звернули увагу, передусім, на те, що спільна співпраця є невід'ємною складовою діяльності учасників Консорціуму, що забезпечує виконання їх статутних завдань з метою інтеграції освіти і науки та реалізацію основних напрямів співпраці учасників у формі конкретних спільних проєктів, програм, заходів, що відповідають інтересам учасників та цілям створення Консорціуму. При здійсненні спільної діяльності учасники Консорціуму керуються Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, власними статутами та положеннями, Угодою про створення Харківського університетського консорціуму. Діяльність Консорціуму спрямована на розвиток фундаментальних досліджень у галузі різних наук з метою їх подальшого використання для розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки, суспільного розвитку та розбудови економіки країни.

Основними принципами роботи Консорціуму було визначено:

- розвиток фундаментальних досліджень у галузі різних наук з метою їх подальшого використання для розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки, суспільного розвитку та розбудови економіки країни. Виконання прикладних досліджень і розробок з метою ефективного використання і розвитку наукового потенціалу, залучення додаткових коштів для вирішення соціальних та інших завдань соціального розвитку;
- упровадження організаційних та економічних механізмів підтримки існуючих, формування та фінансування нових наукових шкіл;
- здійснення заходів щодо підтримки наукових досліджень молодих учених та обдарованих студентів, залучення їх до наукових шкіл; усебічний розвиток креативного потенціалу науково-педагогічних працівників Учасників Консорціуму;
- лобювання на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування та вищих органів державної влади України впровадження у практику економічної діяльності новітніх досягнень науково-технічного прогресу;
- розвиток нових, прогресивних форм науково-технічного співробітництва із закордонними і вітчизняними осередками академічної та галузевої науки з метою спільного вирішення найважливіших науково-технічних завдань, створення високотехнологічних розробок учасників Консорціуму у промисловості та соціальній сфері;
- розвиток інноваційної діяльності для створення наукоємної науково-технічної продукції та конкурентоспроможних зразків нової техніки і матеріалів, орієнтованих на ринок високих технологій;
- захист інтелектуальної власності та авторських прав дослідників як основи зміцнення і розвитку науки, виходу на світовий ринок високотехнологічної продукції;
- проведення кон'юнктурних досліджень ринку наукових послуг, патентно-ліцензійної роботи, здійснення маркетингового,

інформаційного забезпечення та трансферу науково-технічної продукції відповідно до міжнародних стандартів;

- модернізація та оновлення експериментально-виробничої бази учасників Консорціуму та ефективне її використання з метою реалізації спільних інтересів;

- формування іміджу Консорціуму як глобального учасника реалізації інноваційних проєктів на основі інтеграції наукового, освітнього, інноваційного та технологічного потенціалу учасників Консорціуму.

Задля організації системної співпраці вишів у межах Консорціуму було визначено основні перспективні напрями діяльності. Так, 10 вересня 2015 року в Харківському національному медичному університеті на засіданні Координаційної ради Харківського університетського консорціуму, членами якої є ректори вишів – учасників об'єднання, були затверджені проєктні напрями діяльності Консорціуму, серед яких можна виділити:

- взаємодія з питань імплементації нового Закону «Про вищу освіту». Поширення досвіду, обмін університетськими нормативно-правовими документами, спільна розробка стандартів освіти, освітньо-професійних програм тощо. Спільна розробка та кадрове забезпечення програм підготовки докторів філософії. Обмін досвідом розробки та впровадження програм підготовки докторів наук. Обмін науково-методичними матеріалами. Створення міжуніверситетських потоків для викладання загальних дисциплін;

- спільне використання наукового обладнання, культурних об'єктів, інформаційних ресурсів;

- створення реєстру сучасного наукового обладнання, опрацювання умов його спільного використання; забезпечення доступу здобувачів вищої освіти, викладачів і науковців до фондів та електронних ресурсів бібліотек ВНЗ, реалізація програми «Єдина картка читача бібліотек ВНЗ Харкова», сумісне використання об'єктів мистецького, культурного, просвітницького призначення;

- створення опорних кафедр з навчальних дисциплін, що викладаються у більшості ВНЗ;

- організація на базі опорних кафедр постійно діючих науково-методичних семінарів, показових лекцій, тренінгів, майстер-класів; підготовка спільних навчальних і методичних видань; запрошення іноземних викладачів для підготовки фахівців з природничих та інженерних спеціальностей;

- популяризація спеціальностей природничого та інженерного спрямування в засобах масової комунікації, поширення досвіду роботи підготовчих відділень, допомога школам області в покращенні викладання дисциплін фізико-математичного і природничого циклів, взаємодія університетських фахівців у рамках роботи Харківського відділення МАН;

- взаємодія у розвитку та впровадженні електронних навчальних технологій. Створення реєстру послуг ВНЗ щодо дистанційної освіти, обмін набутим досвідом. Створення об'єднаної платформи електронного навчання «Харківський університетський консорціум». Відпрацювання сучасних форм інтеграції та взаємодії структурних елементів освітньої системи у межах моделі безперервної освіти, підготовка відповідних спільних міжуніверситетських проєктів для участі в освітніх грантових програмах ЄС;

- залучення викладачів загальноосвітніх навчальних закладів до НДР, яку здійснюють у ВНЗ (відповідної тематики);

- взаємодія в галузі інноваційної діяльності та трансферу технологій;

- поширення успішного досвіду комерціалізації науково-технічних розробок, захисту інтелектуальної власності, діяльності університетських інноваційних підрозділів. Розробка спільних інноваційних проєктів;

- взаємодія у залученні і підготовці іноземних студентів;

- розробка програми співпраці з Міністерством закордонних справ стосовно залучення іноземців щодо навчання до харківських вищих навчальних закладів;

- реалізація спільних маркетингових та рекламних проектів за кордоном;

- допомога у створенні Асоціації іноземних студентів. Залучення студентської молоді до цінностей високої культури. Створення Харківської університетської філармонії. Створення Харківського університету світової культури;

- взаємодія у розробці та впровадженні принципів академічного етосу та культурно-освітнього середовища навчального закладу;

- взаємодія з представництвом ООН у роботі з тимчасово переміщеними особами; соціальний патронат родин загиблих українських воїнів – мешканців Харківської області; допомога Харківському військовому шпиталю;

- підтримка студентського волонтерського руху, психологічний та правовий супровід постраждалих унаслідок бойових дій. Допомога сім'ям ТПО у підготовці дітей до вступу у ВНЗ. Патронат дітей та молоді, які мешкають на територіях Донецької, Луганської областей (у т. ч. тимчасово окупованих) та Автономної республіки Крим;

- надання інформаційно-консультаційних послуг. Організація дистанційного навчання. Допомога у підготовці до проходження ЗНО тощо;

- створення об'єднаної платформи для збереження фізичного та психічного здоров'я студентської молоді ВНЗ м. Харкова та Харківської області;

- залучення студентської молоді до пропаганди спорту, фізичної культури та здорового способу життя;

- взаємодія у сфері правової освіти та правового виховання студентської молоді.

Такі напрями діяльності Консорціуму розраховані на тривалу перспективу і стануть предметом подальшої співпраці не тільки вищих навчальних закладів Харківського регіону, а й органів публічної влади, бізнес-середовища, громадськості, представників ЗМІ та ін. Протягом 2015 року вже вдалось здійснити декілька кроків з реалізації намічених планів.

Перші результати діяльності Консорціуму за цей період позитивні. За проектними напрямами базовими університетами проведені наради вишів – учасників проектів, сформовано робочі групи з реалізації проектів, розроблені плани дій на 2015–2016 навчальний рік.

Спеціалістами Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна розроблено веб-сайт УНІКОН (unikon.org.ua).

В рамках Консорціуму створено два кластери:

- кластер «Агротехніка» на базі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені П. Василенка, до якого увійшли, крім Харківських вишів, ще й Сумський національний аграрний університет, Уманський національний університет садівництва, Таврійський державний агротехнологічний університет;

- кластер «Механотроніка» на базі Національного аерокосмічного університету імені М. С. Жуковського «ХАІ», який об'єднав Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, Національний технічний університет «ХПІ», Харківський університет Повітряних Сил імені І. Кожедуба, Харківський національний університет радіоелектроніки та Інститут радіофізики і електроніки ім. О. Я. Усикова НАН України.

6 листопада 2015 року під час проведення регіональної наради Міністерства освіти і науки України та Державного концерну «Укроборонпром» за участю підприємств оборонно-промислового комплексу та провідних вишів Харківщини між Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут», Харківським національним університетом ім. В. Н. Каразіна, Харківським національним університетом радіоелектроніки, Національним аерокосмічним університетом імені М. Є. Жуковського та Державним концерном «Укроборонпром» підписаний Меморандум про партнерство та співробітництво. Згідно з цим документом сторони розпочали співпрацю з питань підго-

товки кадрів для підприємств концерну та розробки науково-технічних проектів.

За планом діяльності Консорціуму розпочали діяльність методичні об'єднання на базі опорних кафедр Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна за дисциплінами: історія України, англійська мова, німецька мова, математика, фізика, філософія.

Створюються об'єднання з української мови, загальної педагогіки і педагогіки вищої школи та славістики на базі Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

Харківський університетський консорціум взаємодіє з регіональним представництвом Українського національного комітету Міжнародної торгової палати в рамках Меморандуму про співробітництво між Українським національним комітетом Міжнародної торгової палати та Харківською обласною державною адміністрацією, який було підписано 3 грудня 2015 року.

Налагоджено співпрацю з Харківським регіональним відділенням Соціологічної асоціації України. У жовтні 2015 року 400 студентів вишів Харкова взяли участь у соціологічному опитуванні стосовно оцінки громадянської активності молоді. У грудні були сфокусовані групові інтерв'ю з викладачами і студентами щодо сприйняття процесу реформування вищої освіти.

26 листопада 2015 року під час проведення в Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України Другої щорічної науково-освітньої виставки «Публічне управління XXI», у якій взяли участь 18 ВНЗ України, були презентовані перші результати діяльності Харківського університетського консорціуму, у т. ч. спільні інноваційні проекти вишів, що внесені до Програми реалізації Стратегії розвитку Харківської області до 2020 року. Також проведений міжвишівський конкурс наукових та навчально-методичних продуктів.

Під час заходу відбувся круглий стіл «Законодавче поле діяльності молодих

вчених України», організований Радою проректорів з наукової роботи Харківських вишів та Харківською обласною радою молодих вчених і спеціалістів.

8 грудня 2015 року в Харківській державній академії дизайну та мистецтв відбувся інформаційно-консультативний бізнес-форум «Україна – Італія: нові можливості для Харківських вишів у співпраці між двома країнами у таких напрямках, як економіка та право, наука і техніка, культура й мистецтво, а також створює клімат взаємної довіри та надійного партнерства між представниками українських та італійських ділових кіл.

У рамках реалізації проектних напрямів діяльності Харківського університетського консорціуму в грудні 2015 року на базі Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця для представників сфери освіти відбувся «Перший регіональний форум можливостей», на якому були представлені презентації міжнародної співпраці в сфері освіти, освітні проекти та програми від міжнародних донорських організацій і майстер-клас з написання проектів.

За підтримки Академії правових наук України юридичною клінікою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого здійснюється робота щодо правого виховання студентства, надається юридична допомога викладачам та студентам харківських вишів, а також мешканцям Харківської області.

У 2015 році поновлено проведення студентських обласних змагань. Урочисте відкриття XII літньої Універсиади України-2015 з легкої атлетики відбулось на базі Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

З метою зміцнення потенціалу неурядових організацій, обміну досвідом та інформацією у сфері допомоги внутрішньо переміщеним особам між волонтерськими і неурядовими організаціями та представниками місцевих громад і влади Консорціум взаємодіє з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців. Студен-

ти і викладачі Харківських вишів 3 грудня 2015 року взяли участь у Всеукраїнському форумі громадських організацій «Громада та ми: діємо разом!».

За ініціативи Харківського університетського консорціуму 13 жовтня 2015 року студенти всіх Харківських вишів привітали військових з Днем захисника України, влаштувавши одночасно поряд зі своїми закладами патріотичний флешмоб «Харків – це Україна. Україна понад усе».

У грудні студенти Харківської державної академії дизайну, Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, Харківського національного університету будівництва та архітектури, Харківського інституту державного управління НАДУ при Президентові України записали і передали військовим відеозвернення до Нового року, а також виготовлені власноруч вітальні листівки та сувеніри.

16 грудня в Палаці студентів Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого відбувся благодійний концерт для дітей учасників Антитерористичної операції.

18 грудня 2015 року в зоні АТО у м. Старобільськ студенти Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського, Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» влаштували яскравий концерт для військовослужбовців та місцевих мешканців. Акція відбулась за підтримки ХОДА, керівництва Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харківського державного університету харчування та торгівлі, Харківського інституту державного управління НАДУ при Президентові України.

Консорціум відчуває постійну підтримку і сприяння новим проектам і задумах з боку голови Харківської обласної державної адміністрації І.Л. Райніна та його заступника Ю.О. Світличної. Діяльність Харківського університетського консорціуму здійснюється у плідній співпраці з Департаментом науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації та іншими департаментами.

На цей час за ініціативи Консорціуму Радою проректорів з наукової роботи та обласною радою молодих вчених підготовлено положення обласного конкурсу «Кращий молодий науковець Харківщини», який буде проводитись спільно з Харківською обласною державною адміністрацією у 2016 році.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Попереду у Харківського університетського консорціуму багато серйозних планів – інтеграція зусиль щодо спільної підготовки докторів філософії, розгортання спільних програм електронного, дистанційного навчання, підготовка іноземних громадян, об'єднання інформаційних ресурсів, посилення взаємодії університетських бібліотек тощо. Важливим завданням є максимальне сприяння реалізації «Стратегія сталого розвитку Харківської області до 2020 року».

Уже перші кроки і результати свідчать, що Консорціум успішно запрацював, його діяльність дає реальні результати, учасники відчувають необхідність подальшої інтеграції заради спільного пошуку відповідей на складні виклики, що стоять перед української вищою школою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вступне слово Президента України П.О. Порошенка на прес-конференції, яка відбулась 14 січня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/vstupne-slovo-prezidenta-na-pres-konferenciyi-14-sichnya-201-36613>.

2. Офіційний сайт Харківського університетського Консорціуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unicon.org.ua>.

REFERENCES

1. President of Ukraine P.O. Poroshenko introductory speech at a press conference held on January 14, 2016 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.president.gov.ua/news/vstupne-slovo-prezidenta-na-pres-konferenciyi-14-sichnya-201-36613>.

2. Official site of the Kharkov University Consortium [Electronic resource]. – Access mode : <http://unicon.org.ua>.